

Fiskernes hus

Vedlegg til diplomoppgave i arkitektur

Marthe Vaagland

NTNU 2017

Denne prosjektoppgaven vil jeg dedikere til pappa.
Takk for alle sjekteturene, for alle timene du
bruker på å pusse Nubba og for all tjeneste som
både skipper og los. Denne oppgaven hadde ikke
blitt til uten deg!

10 Fiskernes hus

14 Om oppgaven

16 Hvorfor Stavern trenger et kystkulturhus

18 Havet

22 Fehn

24 Den siste begravelse på
Krigskirkegården i Fredriksvern

Norges kystlinje er 10 000 kilometer lang...

...jordas omkrets er bare 4 000.

Om oppgaven

Det er med en viss hjemlengsel at man velger en tomt fra stedet man har vokst opp som tema for en diplomoppgave. Allikevel vil jeg påstå at jeg ikke har en utelukkende nostalgisk motivasjon for oppgaven. Jeg tror at arkitektur alltid vokser fram i lys av det som er og det som har vært. For å kunne skape nytt må man tørre å bryte med konvensjoner og lage rom som utfordrer hvordan man ser, tenker, beveger seg eller oppfatter omgivelsene.

For meg er motavasjonen for denne oppgaven todelt. På den ene siden er det en hyllest til min egen oppvekst ved sjøen, i sjekte og på svalberg. På den andre siden ønsker jeg å gi et formsvar på det jeg har lært og ta en faglig stilling til en reell problemstilling. Jeg ønsker å utfordre meg selv, men også alle som skal se oppgaven. Ved å forme byggekunst som både er vakker og funksjonell, men som har i seg et abstrakt element som gir mulighet for forskjellige tolkninger.

For å skape noe som virkelig er nytt må man beholde den barnlige trangten til å utforske, å se verden uten å være forutinntatt. Man må tørre å bruke fantasien, og se for seg hvor fantastisk et sted kan bli. Dette har blitt et viktig arbeidsverktøy for min egen kreative prosess, og det hele startet da jeg tok studiokurset ”3 houses” med Fredrik Lund:

Vi er en busslast med arkitektstudenter som kommer kjørende inn i Drammen sentrum. Forran i bussen sitter Professor Lund og synger Bob Dylan og kommenterer ting han ser langs veien ispedd noen betraktninger om byggekunst. Plutselig reiser han seg opp og roper i begeistring: -Woow! Se så vakkert! Har dere sett noe så flott noen gang? Vi har akkurat ankommet Drammen busstasjon, som er tegnet av Fredrik Lund.

Å kunne være så begeistret og stolt over noe man har laget. Å drite i janteloven, og bare lage fine ting. Det er sånn jeg har lyst til å jobbe med arkitektur. Så tusen takk Fredrik, for at du tok oss med til prosjekter du selv har laget. Og takk for at du ville veilede meg gjennom denne diplomoppgaven.

I dette heftet finner du et utvalg av ting som har inspirert meg underveis i diplomarbeidet. Noen av tekstene er for å forklare stedet og situasjonen, andre for å prøve å gi et innblikk i hva jeg har blitt inspirert og påvirket av under arbeidet. Til sammen vil jeg prøve å gi et inntrykk av hva jeg sitter igjen med etter siste semester på arkitektstudiet, noe jeg håper at andre også kan ha glede av å lese.

1: Citadellet 2: Fredriksvern verft 3: Sjømennenes minnehall 4: Pumpeparken 5: Fiskernes hus

Hvorfor Stavern trenger et kystkulturhus

Staverns historie er flettet sammen av to deler; historien om strandstedet Stavern og historien til Fredriksvern verft. Stedet oppfattes i dag som ett sted, men med et sprikende uttrykk når det gjelder bebyggelse, byplan og arkitektur. I dag er det i overkant av 5 000 innbyggere i Stavern, men om sommeren bidrar turistene til at innbyggertallet øker med flere titusen.

Som så mange andre norske byer, oppsto Stavern av den enkle grunn at det fantes en trygg havn. Når de første menneskene slo seg ned i Stavern er vanskelig å vite, men stedet er nevnt i skrifter fra 1200-tallet. Fra 1650 begynte man å skippe kanoner og kuler fra Stavern til Danmark, og befolkningen vokste sannsynligvis med den økte aktiviteten. For å beskytte denne viktige frakten ble det første festningsverket opprettet - Citadellet på Stavernsøya. Citadellet beskyttet den doble innseilingen til Stavern - som er spesielt gunstig om du prøver å unnsnippe en fiende som kommer sjøveien. Befestningen av Stavernsøya markerte begynnelsen på en militær aktivitet i Stavern skulle vise seg å vedvare.

Beslutningen om å opprette Fredriksvern verft og Orlogsstasjon ble gjort i 1750. Det ble anlagt et festningsverk med stjerneformede voller for å beskytte verftet. Innenfor murene er verftet preget av

◀ Ortofoto av Stavern fra 2007.

▼ Til venstre.: Kart av Stavern ca. 1950. Legg merke til at bukta nord for småbåthavna ennå ikke er fylt igjen.

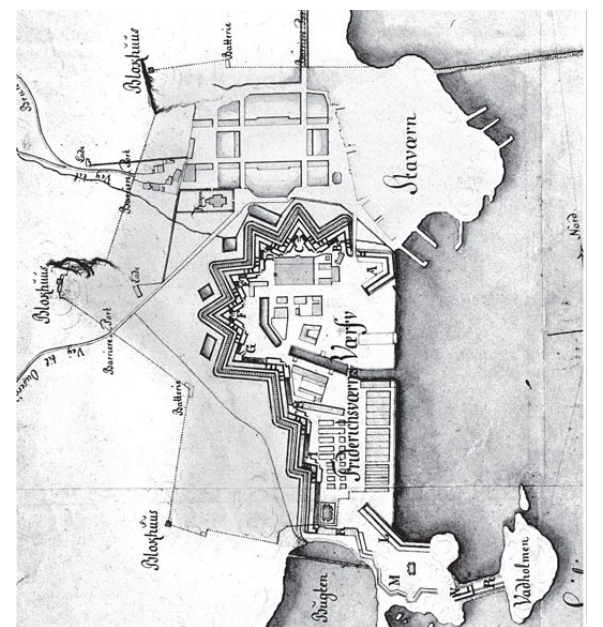
Til høyre: Kart over Fredriksvern verft fra 1784.

grønnstrukturer, åpne plasser og nærhet til havet. De gamle byggene ligger som perler på en snor og hvert eneste ett har en rik historie, så vel som kulturell, arkitektonisk og bruksmessig verdi. Den militære aktiviteten forsvant i 2002, og det er i dag mulig å bevege seg fritt rundt på festningsområdet.

Noe av det flotteste med verftet slik det fremstår i dag er at de aller fleste av de historiske byggene har funnet ny bruk. Mye av bebyggelsen huser politihøgskolen, andre bygg er i bruk som kunstgallerier, maritimt museum, selskapslokaler og til båtpuss.

Bebyggelsen i sentrum består hovedsaklig av små hvitmalt eller Stavernsgule trehus på én etasje med innredet loft. Dagens bysentrum stammer fra gjenreisningen etter en bybrann i 1883, mens Fredriksvern kirke, indre torv og garnisonsbygningene rundt Pumpeparken er bevart fra 1700-tallet. Et landemerke som stikker seg fram i Stavern er Minnehallen. En pyramide oppført i lokale granittblokker står ytterst i havgapet som et minnesmerke over sjømenn som døde under den første og andre verdenskrig. De små, røde blokkhusene er et annet kjent landemerke for den lille byen ved havet. Som du skjønner, er de fleste markante byggene i Staverns bybilde et resultat av forsvarrets tilstedeværelse i over 250 år. I Stavern er det altså ingen mangel på historiske bygg som fungerer som kulturbærere for Norges sjøfartshistore. Det som mangler i Stavern, er et bygg som representerer den sivile befolkningens kystkultur.

Kommunedelplan for Stavern by 2015-2027 har følgende punkt: “Utrede etablering av flere kulturinstitusjoner ved sjøfronten (Kystkultursenter utenfor Fredriksvern Verft).” Kommunen har også utarbeidet en rapport der Fiskernes hus anbefales som et riktig sted å opprette et kystkultursenter. Kommunestyret har videre godkjent bygget som egnet, og bevilget 3 mill. til kjøp av Fiskernes hus.

Begrepet kystkultursenter stammer fra den frivillige kulturvernorganisasjon Kysten. Forbundet består av 125 lokale kystlag som sammen jobber for å ta vare på gamle båter og bygninger, kultur og håndverkstradisjoner knyttet til kysten. Kystlaget Fredriksvern er Staverns lokallag i forbundet - og vil være en naturlig organisasjon å se for seg som brukere av et kystkulturhus.

Uttrykket ’kystkultursenter’ er godt etablert i kystlagmiljøet. Forbundet Kysten beskriver uttrykket slik: ”Et kystkultursenter er et utstillingsvindu for den lokale kystkulturen og en base for læring og aktivitet for skoleverk, lokalbefolkning og tilreisende.” Videre har forbundet noen hovedmål for sentrene:

- Virksomheten skal styrke tilhørigheten til den lokale kystkultur.
- Virksomheten skal preges av aktivitet, deltakelse, fellesskap og samhold.
- Samhandling mellom eldre og yngre skal sikre at kunnskapene overføres til neste generasjon.
- Den fysiske rammen bør være eldre bygninger og anlegg med selvstendig kulturhistorisk verdi.
- Utformingen skal være typisk for stedets kystkultur.
- Nybygg skal ta utgangspunkt i den lokale byggeskikken.

Larvik kommunes motivasjon for å lage flere kulturinstitusjoner i Stavern må komme fra det faktum at det er en rik kystkultur i byen. Blandt annet finnes landets største samlig åpne trebåter i sjektekanalen. Over 60 privateide sjekter er et yndet motiv og trekkplaster for turister. Tettheten av åpne trebåter er helt unik for Stavern.

Jeg mener kommunen gjør rett i å legge et senter på utsiden av verftet. Det vil synliggjøre at dette er et sted som befolkningen kan ta i bruk for å utvikle den lokale kystkulturen. Jeg mener et senter for kystkultur kan bli en arena for å vise fram gamle tradisjoner, utveksle erfaringer og lære om havbruk som vil bidra til at kystkulturen i regionen vil blomstre i mange generasjoner framover. Jeg er også enig i de fleste punktene til forbundet Kysten, byen trenger et utstillingsvindu av all den maritime aktiviteteten som bedrives. Der jeg derimot må si meg uenig med både kommunen og Kysten er når det gjelder selve uttrykket ’kystkultursenter’ og det faktum at den fysiske rammen bør vær eldre bygninger, eller en kopi av gammel byggeskikk.

Jeg er av den oppfatning at ordene vi bruker har en mye større betydning enn vi ofte er klar over. Jeg tror at begrepet kystkultursenter med fordel kan byttes ut mot kystkulturhus. Hvorfor er dette så viktig? Jeg tror de fleste oppfatter ordet ’senter’ og ’kulturhus’ ganske forskjellig. Min egen assosiasjon med ordet ’kulturhus’ er langt mer positivt enn ordet ’senter’. Måten man snakker om et tema er i stor grad med på å påvirke hvordan vi oppfatter ting. Og kystkultur er noe vi skal være stolt av og løfte fram. En levende kystkultur er en del av vår nasjonalidentitet og en viktig kulturarv. Er det noe som skal gjemmes bort på et senter?

Forbundet KYSTEN, nettverket Nordisk kystkultur, båtbyggere, museer, kystlag og lokale foreninger har gått sammen om å få nominert nordiske klinkbåttradisjoner til innskriving på UNESCOs representative liste over menneskehetens immaterielle kulturarv.

”I følge konvensjonen er immateriell kulturarv definert som: praksis, fremstillinger, uttrykk, kunnskap, ferdigheter – samt tilhørende instrumenter, gjenstander, kulturgjenstander og kulturelle rom – som samfunn, grupper og, i noen tilfeller, enkeltpersoner anerkjenner som en del av sin kulturarv. Denne immaterielle kulturarven, som er overført fra generasjon til generasjon, blir stadig gjenskapt av samfunn og grupper i relasjon til deres miljø, i samspill med naturen og med deres historie og gir dem en følelse av identitet og kontinuitet, noe som fremmer respekt for kulturelt mangfold og menneskelig kreativitet.”

Vår kystkultur er en levende kultur, så hvorfor skal man bare vise den fram i gamle hus? Hvis det bygges et kulturhus i Stavern, som ikke er en replika av noe gammelt, kan vi skape ny entusiasme rundt gamle tradisjoner. Et nytt kulturhus med et moderne formspråk, vil være med på å bære kystkulturen inn i fremtiden. Et kulturhus som kan nå et bredt publikum og gi kystkultur en plass i samtiden. Slik kan vi bidra til å aktualisere kystkuturen vår og sørge for å bevare den for fremtiden.

- Blokkhusene i Stavern inngikk som en del av den ytre befestning rundt byen og verftet. De tjente både som utsiktsposter og skytterstillinger.
- Minnehallen - nasjonalt minnesmerke for sjøfolk som døde under første og andre verdenskrig.
- Galeiskur på festningsområdet med Citadelloya i bakgrunnen.

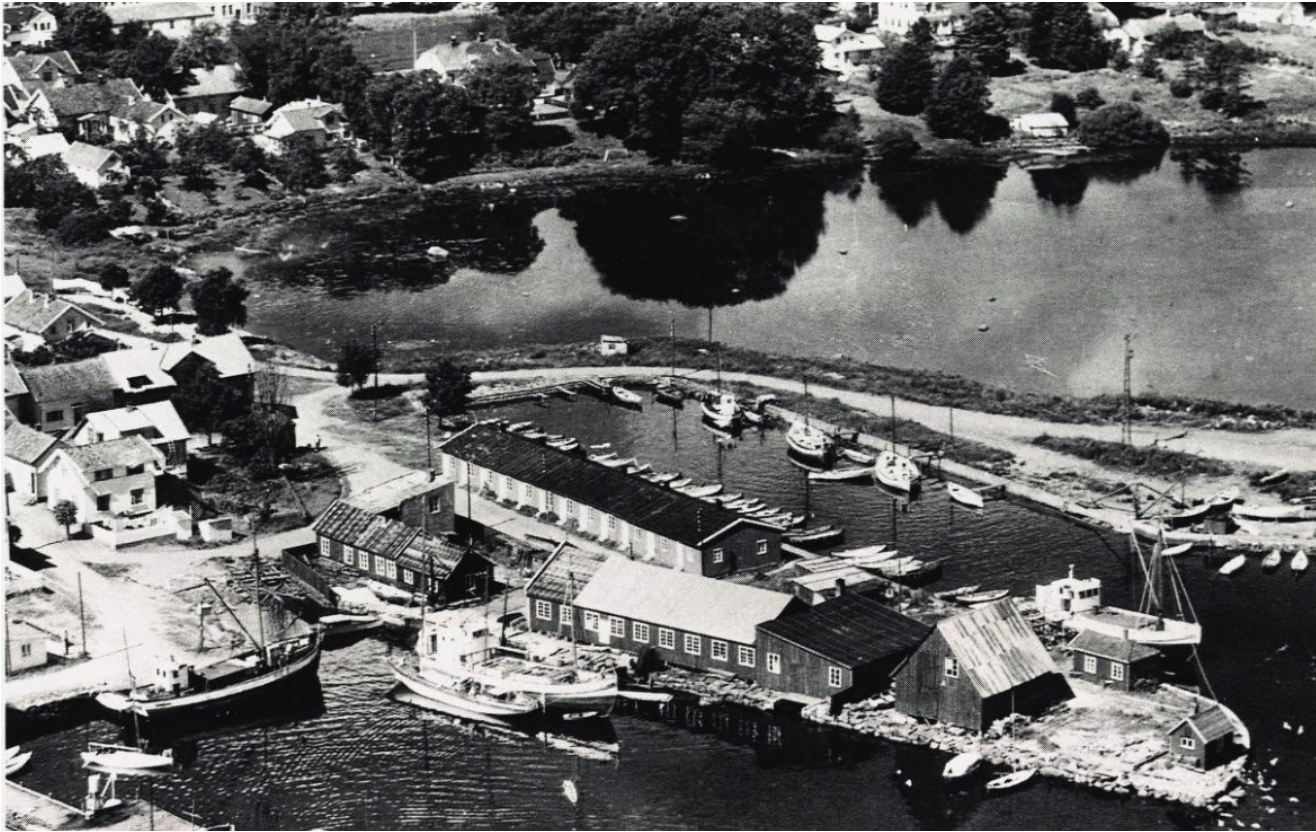

”En får likesom tid til å nyte livet i Stavern, folk kjaser og maser ikke som andre steder.

De ligger om morgenen til de er godt uthvilte, og så ser de på været og på sjøen og får likesom for seg hva de skal gjøre for dagen.”

▲ Fra lokalavisa Nybrott, mars 1946.

◀ Jugærsbenken foran Fiskernes hus på 80-tallet.

18 Fiskernes hus

Fiske har alltid vært en viktig primærnæring for Norge, ikke minst i okkupasjonstiden under andre verdenskrig. Antall fiskere økte markant fra 1930 og fram til krigen, men har siden den gang blitt redusert til det i dag kun en brøkdel igjen. Til tross for en reduksjon av aktive yrkesfiskere er fiskenæringa fortsatt en viktig del av norsk økonomi.

Fiskenæringa i Stavern har fulgt de nasjonale tendensene, og det har vært en dramatisk nedgang i antall yrkesfiskere. Tall fra 1945 og fram til Stavern kommune slås sammen med Larvik kommune i 1988 viser en reduksjon av yrkesfiskere på 90 %. I forbindelse med kommunesammenslåing ble også flere lokale firskerlag slått sammen til Larvik fiskerlag, som senere ble til Vestfold fiskerlag. Det er Vestfold fiskerlag som idag eier Fiskernes hus.

I 1946 var det 30 yrkesfiskere i Stavern som var organisert gjennom Stavern fiskerlag. Under krigen hadde de blitt fratatt sitt tilholdssted inne på Fredriksvern verft, og stod uten tak over hodet. Behovet var stort for et sted å bote garn, oppbevare og klargjøre utstyr. Fiskerforeninga tok derfor kontakt med fiskeridepartementet, og fikk støtte til å opprette Fiskernes hus - som siden har vært i foreningas eie.

Det opprinnelige Fiskernes hus var en tyskerbrakke som ble fraktet fra Larvik og gjenreist på brygga i Stavern. Brakka ble oppført på dugnad, og inneholdt 24 bodplasser. Bygget var en trekonstruksjon med saltak på snaue 400 kvm. Fiskernes hus ble et viktig bygg for sosialt samvær og kunnskapsveksling for fritids- og yrkesfiskere i Stavern.

Fiskernes hus brant ned i 1986. På det tidspunktet var det totalt 35 leietakere, hvorav tre var yrkesfiskere. Stavern fiskerlag ble slått sammen til Larvik fiskerlag sammen med to andre lokallag. Dette var for å få nok medlemmer til å sikre videre drift og utbetaling av forsikringspremien etter brannen. Til tross for at fiskerlaget kun hadde tre aktive medlemmer i Stavern, og manglende behov for egne lokaler, bestemte Larvik fiskerlag at de ville gjenreise bygget.

Den kulturhistoriske verdien av Fiskernes hus ble kraftig forringet med det nye bygget som stod ferdig i 1988. Bygget ble planlagt med utstyrsboder og bøloloft, men fremstår som et rent næringsbygg uten noen åpenbar tilknytning til maritim aktivitet. Noe av arealet har blitt leid ut som utstyrsboder, men den siste yrkesfiskeren som hadde tilhold i Fiskernes hus ble presset ut til fordel for iskrembod i 2004. Denne typen næringsaktivitet mangler en godkjent bruksendring for å være lovlig.

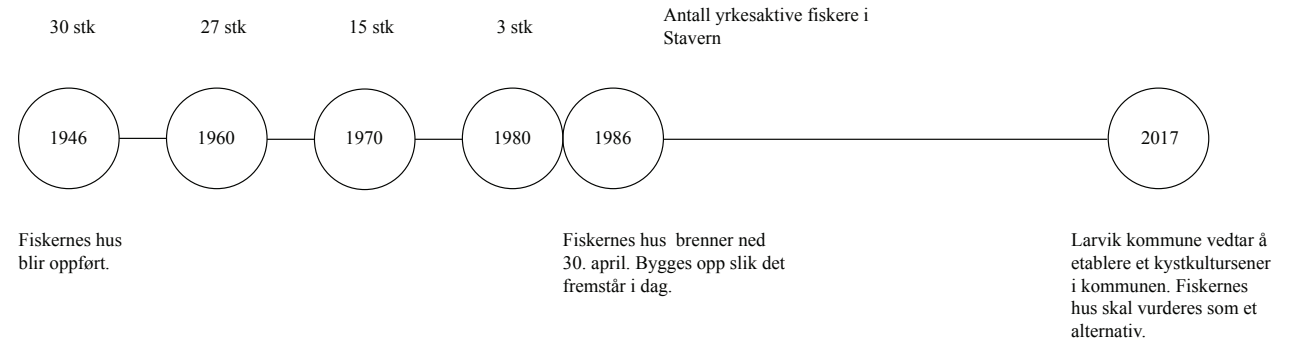
Larvik kommune har satt ned en prosjektgruppe som har laget rapporten 'Stavern sjøfront - Velkommen!'. I rapporten konkluderer prosjektgruppen med at Fiskernes hus bør:

- reguleres til allmenntiltinge og havnerelaterte formål
- kommunen bør kjøpe bygget
- et kystkultursenter opprettes i bygget

Skal Fiskernes hus ha en funksjon som kulturbærer, så er man nødt til å benytte bygget til allmenntiltinge formål som har med kystkultur å gjøre. Om det er aktivitet som

▲ Fiskernes hus rett etter brannen, og hvordan det ser ut i dag.
◀ Skråfoto av Stavern havn fra 1954. Man ser fiskernes hus med båtbyggeriet fremfor.

er basert på frivillighet, eller om det er yrkesfiskere som holder til på huset, er meidre relevant.

Nå er situasjonen slik at fiskerforeninga ikke lenger ønsker å drifte bygget, men vil selge det til en annen aktør. Fordi det ligger spesielle føringer på bruk, og fordi Larvik Havn KS har forkjøpsrett, er det naturlig at kommunen legger inn et bud. Sett i lys av at kommunen er anbefalt å overta driften av bygget, er det jo også naturlig at det er de som kjøper det.

Man kan jo forstå at det er frustrasjon fra selgers side, når prosessen med å kjøpe bygget fra kommunens side trekkes ut over flere år - men sånn er faktisk situasjonen. Når man eier et bygg med en viktig sentrumsfunksjon, historisk betydning og som er regulert til allmenntiltinge formål, har man også et ansvar for at bygget skjotes på riktig måte.

Bygget, slik det fremstår i dag er et næringsbygg. Det eneste sporet av den opprinnelige bruken er de 12 bodene som leies ut til hobbyfiskere. De samme hobbyfiskerne er aktive forvaltere av viktig kulturarv - de driver fiske fra åpne tresjekter slik det alltid har blitt gjort i Stavern. Debatten har gått for åpne dører i lokalavisa, så man kan følge et drama nesten like spennede som å følge med på om 'Mannen' har fallt.

Fiskerne føler seg forfulgt, hetset og sjikanert, og synes det de driver med i aller høyeste grad er kystkultur. Hobbyfiskerne er en langt større gruppe - som dessuten er

ekte Staværing - og mener at kommunen bør kjøpe bygget og gi det til dem (Kystlaget Fredriksvern).

Jeg er av den oppfatning at Fiskernes hus har en historie som er en markant del av sjektemiljøet i Stavern, og passer godt som et kystkulturhus. Tyskerbrakka som brant hadde nok en høyere kulturhistorisk verdi enn det jeg iletter den bygningen som står der i dag. Dagens Fiskernes hus er et lukket bygg uten interessant innhold eller formgivning. Jeg mener også at dagens plassering er en barriere mellom sentrum og sjektekanalen, som med fordel kunne vært tettere knyttet sammen. Derfor foreslår jeg å lage en åpen paviljong der bygget står i dag, og flytte kulturhuset til nordsiden av sjektekanalen. Bygget trenger en ny og moderne utforming, som kan fungere som et utstillingsvindu og en kulturbærer av tradisjonene for kystkultur i Stavern.

HAVET

- Hvilken farge har havet? spurte jeg.

Til tross for at vi allerede hadde vært på vannet en times tid, og at hun ser havet hver dag svarte hun ved å stikke hodet over ripa på båten og kikke.

Lenge.

Så smilte hun og utbrøt: - Det er GRØNT! Se på havet, det er grønt!

Jeg har alltid likt å gå på stranden og plukke skatter. Jeg foretrekker å lete etter små glassbiter, som har ligget i sanden så lenge at de ikke lenger er skarpe.

Thea er ikke så opptatt av glassbitene, hun ser heller etter steiner. Så fyller hun lommene til tante med alle de steinene vi får plass til, og så tar vi dem med oss hjem.

Så kom deg ut, plukk skatter i fjæra og prøv om du kan se hvilken farge det er på havet.

“The human thoughts float like
clouds over the surface of earth, and
architecture is brought to life in the duel
between nature and the irrational.”

S. Fehn

Første semester av arkitektstudiet ble vi fortalt at vår definisjon av arkitektur kommer til å være i konstant endring gjennom studieløpet og langt inn i arbeidslivet. Det ble foreslått at man som en kuriositet kunne sette seg ned hvert semester og skrive ned sitt svar på spørsmålet: Hva er arkitektur? Jeg må innrømme at jeg ikke har gjennomført denne øvelsen, selv om spørsmålet fra tid til annen surrer i bakhodet. I mitt niende semester av arkitektstudiet tenkte jeg å gjøre et forsøk på å besvare spørsmålet. Ved å utforske temaer som dukket opp håpet jeg å gjenspeile de impulser jeg har fått og holdninger jeg har tatt til meg i faget. Resultatet skulle forhåpentligvis være en klargjøring av hva som er viktige temaer for meg, og en inspirasjon til tema for diplomoppgaven. Det endte med et halvt år permisjon.

På min søken etter svar ville jeg henvende meg til en av de virkelig store arkitektene, som har vært med på å definere moderne arkitektur. I Norge er det vel ingen som måler seg med Sverre Fehn når det kommer til internasjonal anerkjennelse. Dette måtte da være et godt sted å starte, med en arkitekt som har vært med på å definere moderne skandinavisk arkitektur. Det er i alle fall det jeg har blitt fortalt. Det er i grunn ingen av mine professorer som har tatt seg bryet med å forklare hva Fehn gjorde og som var så banebrytende. Jeg må innrømme at mitt kjennskap til den norske pioneren er heller beskjedent. Ved å stifte nærmere bekjentskap med Fehn, trodde jeg at jeg kunne bli litt klokere på dette faget vårt.

Å tolke Sverre Fehn er ikke det letteste å gi seg i kast med som arkitektstudent. Jeg leste gjennom talen Fehn ga under tildelingen av Pritzker-prisen. Her må det være noen godbiter som kan gi en forklaring på hva som er viktig for god arkitektur.

“The human thoughts float like clouds over the surface of earth, and architecture is brought to life in the duel between nature and the irrational.”

Jeg tok feil. I første gjennomlesning var innholdet så høytsvevende at jeg ikke forsto noe som helst. Menneskets tanker som flyter som skyer. Man kan jo la seg provosere av mindre.

Så Sverre Fehn gir oss ikke en oppskrift på suksess når han er på høydepunktet av en innflytelsesrik karriere. Om arkitektur er kunst, kan talen hans da karakteriseres som en performance? Må man inn og tolke den, som et kunstverk? Kanskje. Jeg gjorde hvertfall et forsøk på å lese den igjen. Denne gangen ble jeg mer forbauset enn forbanna. Det er noe med måten han velger å snakke om arkitektur på, som liksom passer til det jeg synes er litt uhåndgripelig med hele faget. For hvordan oppstår egentlig arkitektur?

“Within himself, every man is an architect. His first step towards architecture is his walk through nature.”

Fehn beskriver det å lage en sti andre kan følge som den mest grunnleggende komposisjonen. Som arkitekt må man forstå hvordan mennesket lever på et gitt sted, og gi et svar på møtet med naturen på stedet gjennom arkitektur. Man må forstå naturen, for å imøtekomme menneskets behov for beskyttelse fra den.

“The globe is divided in longitude and latitude degrees. And each crossing point has its certain climate, its certain plants and winds. As an architect, you have to try to understand the difference of life in each point.”

Jeg leser om menneskets historie, om hvordan vår art har utviklet seg gjennom årtusener. Jeg prøver å forstå hvilke grunnleggende behov det er vi skal dekke gjennom arkitektur. Hvordan møtet med naturen korresponderer med det å være i hus. Semper skrev at ildstedet er det viktigste i et hus. Ilden er så viktig at han velger det som det grunnleggende av fire elementer som skal definere arkitektur. Kanskje ikke så rart, hvis man følger menneskets

utvikling fra midten av rangstigen til å dominere verden. Vi ble overlegne på grunn av vår evne til å beherske elementet ild. Fordi vi behersket ilden, kunne vi tilberede maten vår og bruke mindre energi på fordøyelse. Kroppen kunne bruke mer energi på hjernen, som vokste seg større enn på noe annet dyr. Ilden er altså det som ligger til grunn for vårt intellekt. Kanskje ikke så rart at Semper velger ilden som det viktigste elementet i arkitekturen. Selv mener han ildstedet er så viktig fordi bålet er det første sporet etter mennesket, og den første samlingsplassen, der kultur oppstår. Fehn beskriver ikke elementer av arkitekturen som mer viktige enn andre, men er i flere tekster opptatt av jordas overflate.

“In the surface of the earth, the lost objects are preserved. The sea and the sand are the great masters of conservation and make the journey into eternity so slow that we still find in these patterns the key to the birth of our culture.”

Fehn sier at hans viktigste arbeid var med museet på Hamar, og sitt møte med middelalderen. Jeg kan være enig i at tradisjon er et viktig tema for arkitektur. Det handler om å gjenkjenne, og å kjenne tilhørighet til noe større enn seg selv. Men jeg forstår ikke hvordan det gamle fremprovoserer en moderne arkitektur. Det er de samme behovene som skal dekkes, er det da teknologien Fehn mener skal komme inn og gi nytt lys til gamle ting? Eller er det hvordan vi tenker som er annerledes og som genererer ny form?

Fehns tale henger ved meg i mange uker, jeg klarer ikke helt å forstå alt det han prøver å formidle. Er det virkelig sant at arkitektur oppstår i naturens møte med det irrasjonelle? Det er litt vanskelig å svelge at arkitektur skal være irrasjonell. Men hva er det egentlig han snakker om? Jo, menneskets tanke, som flyter, som ikke alltid er rasjonell og ordnet. Jeg blir mer og mer overbevist om at Fehn snakker om møte mellom den håndfaste naturen

og menneskets evne til å fantasere. Møte mellom de to hjernehalvdelene, mellom det konkrete og abstrakte. Mellom kunst og bygging. Det er jo her vårt fagfelt ligger. Menneskets evne til å tenke og formidle noe som ikke eksisterer er jo det som skiller oss fra de andre dyrene. Det abstrakte, det irrasjonelle.

Så Fehn sier at man skal stole på den tanken som oppstår i en selv, som bare finnes i en idéverden. Det er jo ofte slik at en idé kommer, uten at man egentlig vet hvor den har oppstått. Skal man bli en god utøver av faget må man vel lære å stole på den indre idéen, og ta den på alvor. Arkitektur har i seg et abstrakt element, eller det irrasjonelle, som Fehn kaller det. Som gjør hele disiplinen åpen for tolkning, og det vil ikke bare være ett, men uendelig mange gode svar på hva arkitektur er og kan være.

Nå har jeg lest Fehns tale mange ganger, og funnet mye inspirasjon og forundring i hans vendinger. Han snakker til arkitekter om arkitektur, og han gjør det med en blanding av mystikk og overbevisning. Mitt møte med Fehn har definitivt åpnet opp for refleksjon rundt nye tema, og jeg tror ikke jeg er helt ferdig med å prøve å forstå hva denne mannen bidro med, og som var så banebrytende. Men jeg kan si meg enig i mye av det han formidler gjennom denne korte talen, og føler at jeg er heldig som skal legge ut på en lang karriere med arven fra Fehn med i bagasjen.

Den siste begravelse på Krigskirkegården i Fredriksvern

▲ Rakkebåene om høsten

Av: J.H. Knudsen (1926) Erindringer fra 1860-70 årene.

Fisker Hans Knudsen var en barnekjær, snill mann, og vi smågutter var glad i ham, og han visste også å finne på et og annet morsomt til underholdning for oss. Vi kalte ham Hans Knudsen ”Gullfisk”; men jeg vet ikke hvorfra dette gilde navn skrev seg.

Jeg husker så godt, at han en dag tok meg ut på fisketur, jeg var vel sånn 6-7 år den gang. Vi var langt ute i Rakkebåene, og det var ikke lite sjøgang; men Hans dro opp flere store torsker. Jeg ble sjøsyk, og han svøpte meg inn i sin sjøtrøye; men jeg husker han rusket i meg og sa: ”Johan, se den du!” Det var en stor prektig torsk som hang sprellende på kroken. Da lo han godt, og jeg måtte, så syk jeg var, smile til ham. Kommet vel i land fikk jeg med til mor en deilig torskerett.

Mandag morgen 28. september 1863 dro Hans som vanlig ut for å fiske, og det ble hans siste tur.

Rakkebåene er lunefulle, og mens han lå der ute i sin lille sjekte økte både vind og sjø, og enden var vel den, at et grunnbrått fyllte sjekten, og Hans ble et bytte for den ubarmhjertige, frådende sjø og sank ned på havets store kirkegård. Mandagen etter, den 5. oktober, fant man hans av vann oppsvulmende ilanddrevne lik, og det ble bragt opp på stranden ved Bugten like ned for oberst Rings gård. Der lå Hans Knudsen ”Gullfisk” avsjelede legeme, og vi smågutter så på ham både med sorg og forferdelse. Fire mann kom med en tarvelig likkiste, og i denne la de det oppsvulmede lik og spikret lokket til, og så bar de kisten opp den smale

gangen langsmed Rings hage. Men, kommet et stykke opp i gangen, springer kistelokket opp, kisten var nemlig for trang. Bærerne setter den ned og spikrer lokket fastere til og fortsetter sin vandring forbi sykehuset, over torvet og opp til Krigskirkegården.

Det var åpnet en grav omtrent midt på den nedlagte kirkegård like ved stien som førte fra skolebygningen opp Fjæringen mot blokkhuset. Vi smågutter - Hans’ venner - var de eneste som fulgte ham til hans siste hvilested. Det var den siste begravelse på Krigskirkegården.

Jeg har ofte tenk på og undret meg over, hvorfor Hans skulle få en så tarvelig og seremoniløs begravelse som

vitnet om en enestående kjærlighetsløshet uten spor av deltagelse; men det var vel et utslag av tidsåndens betraktingsmåte. Noe sånt kunne jo aldri finne sted i vår humane, deltagende tid.

I Fredriksvern kirkebok er om denne begivenhet anført: ”Hans Knudsen, Fisker, død 28. September 1863, begravet 5. Oktober s. A. Omkastet med Baaden ved Rakkebaaerne og druknet. 54 Aar gammel. Opholdssted: Staværn.”

Kilder

Innholdsfortegnelse:
Alle foto - privat

Fiskernes hus:
Skråfoto: Krohn-Holm, J.W. (1991) *I energiens tjeneste: Fredriksvern motorverksted 75 år*. Fredriksvern motorverksted.
Foto av fiskernes hus på 80-tallet og etter brannen: Solberg, P. (2008) Fiskernes hus og båtbyggeriet brant tidlig på 80-tallet, *Østlandsposten*. <https://www.op.no/svenner/ny-historisk-bildeserie/s/1-85-3443207> (Hentet: 01.12.17)

Om oppgaven:
Fotoillustrasjon -privat

Hvorfor Stavern trenger et kystkulturhus:
Stavern by - smilehullet ved Skagerak <http://www.visitstavern.no/Historie> (Hentet 10.12.17)
Kommunedelplan for Stavern by 2015-2027 - Vedlegg 4: Handlingsprogram, Larvik kommune
Rapporten “Stavern sjøfront - velkommen!”, Larvik kommune
Om forbundet KYSTEN <http://www.kysten.no/om-oss> (Hentet: 07.12.17)
Kystkultursentra <http://www.kysten.no/kystkultursentra> (Hentet: 07.12.17)
UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven <https://www.immateriellkulturarv.no/om-unesco-konvensjonen/> (Hentet 07.12.17)
Ortofoto hentet fra www.norgeibilder.no (Hentet: 07.12.17)
Kart over fredriksvern verft 1784 <http://www.forsvarsbygg.no/no/verneplaner/fredriksvern-verft/historikk/historiske-kart/> (Hentet: 20.11.17)
Kart over Stavern fra 1950 hentet fra Larvik kommunes karttjeneste
Illustrasjoner - privat

Havet:
Foto - privat

Mitt møte med Fehn:
Akwarell av Sverre Fehn, Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design <https://digitaltmuseum.no/011042540167/uten-tittel-akwarell> (Hentet 08.12.17)
Sverre Fehn, 1997, Ceremony Acceptance Speech, The Pritzker Architecture Prize http://www.pritzkerprize.com/1997/ceremony_speech1 (Hentet: 07.12.17)
James Stevens Curl: A Dictionary of Architecture and Landscape Architecture, 2006, Oxford University Press, Gottfried Semper <http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780198606789.001.0001/acref-9780198606789-e-4223> (Hentet: 07.12.17)
Harari, Y. N. (2014) Sapiens: A Brief History of Humankind, Vintage, side 13 og 14.

Den siste begradesle på krigskirkegården i Fredriksvern:
Teksten er hentet i sin helhet fra Fredriksvern og Stavern (1926) Fredriksvern kommune, s. 355-356 https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2012101106015 (Hentet 07.12.17)